

Stichting
Federatief
Pensioenfonds

Stichting Federatief Pensioenfonds
Halkade 4
1976 DC IJmuiden

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel en Fabrieken
onder nummer 41225054

Verslag over het boekjaar 2008

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Meerjarenoverzicht	7
Bestuursverslag	
Algemene ontwikkelingen	9
Ontwikkelingen bij SFP	11
Bestemming van het saldo	19
Risicoparagraaf	19
Ontwikkelingen op de financiële markten	23
Verslag van het verantwoordingsorgaan	24
Jaarrekening	
Balans per 31 december	28
Staat van baten en lasten	30
Kasstroomoverzicht	32
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	33
Toelichting op de balans per 31 december	35
Toelichting op de staat van baten en lasten	43
Overige gegevens	
Financiering	49
Resultaatbestemming	49
Uitvoering	49
Actuariële verklaring	50
Accountantsverklaring	51
Bijlagen	
Verzekerdenbestand	54
Beleggingsoverzicht	55
Aangesloten ondernemingen	56
Begrippenlijst	58

Bestuur en organisatie

Bestuur per 31 december

Onafhankelijk

B.N. Smith

directeur-secretaris

D. Snijders

voorzitter

Vertegenwoordigers namens de werkgevers

P.H.L.M. van de Meerakker

J.P.A. Nelissen

M.J.H. Niehe

E.J.M. van Rooij

Vertegenwoordigers namens de werknemers

R. Barnhoorn

C.M. Borst

(tot 1-1-2009)

O.H. Hoole

J.A. Spruijt

H. van der Wind

(vanaf 1-1-2009)

Vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden

L.A. Blaauw

Verantwoordingsorgaan per 25 maart 2008

Vertegenwoordigers namens de werkgevers

H.G.A. Hofmeijer

G.G. ten Klooster

Vertegenwoordigers namens de gepensioneerden

C.F. Winkler Prins

A.W. Kat

Vertegenwoordigers namens de deelnemers

K.A. Berkenbosch

Vacature

Vertegenwoordigers namens de gewezen werknemers

T.K. Haarsma

Vacature

Organisatie

Actuaris	Hewitt Associates B.V., Eindhoven
Accountant	KPMG Accountants N.V., Utrecht
Administrateur	AZL N.V., Heerlen
Vermogensbeheerder	Goldman Sachs Asset Management, London
Beleggingsadviseur	Stratageon Investment Consultancy, Amsterdam
Custodian	Northern Trust, London
Compliance Officer	Nederlands Compliance Instituut, Waddinxveen
Herverzekeraar (voor overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's)	Zwitserleven, Amstelveen

Meerjarenoverzicht

	2008	2007	2006	2005	2004
Aantallen					
Deelnemers	3.324	3.203	3.396	3.136	3.290
Gewezen deelnemers	5.202	5.265	5.395	5.446	5.461
Premievrij prepensioen ¹⁾	0	1.680	1.887	0	0
Pensioengerechtigden	636	722	684	636	629
	9.162	10.870	11.362	9.218	9.380
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	392.481	297.422	313.844	313.888	308.722
Overige technische voorzieningen	2.400	928	1.128	1.718	6.698
Reserves					
Algemene reserve	-26.931	48.629	9.415	9.416	9.262
Beleggingsreserve	0	0	33.220	19.074	5.845
Dekkingsgraad					
FTK	93,1%	116,3%			
APP			113,5% ²⁾	109,0%	104,9%
Premiebijdragen ³⁾	22.251	20.523	16.585	22.464	24.192
Pensioenuitkeringen	6.363	4.883	4.291	4.331	4.396
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	362.080	345.057	335.062	318.110	314.283
Beleggingsopbrengsten	11.823	2.435	10.394	29.678	19.689
Rendement o.b.v. total return	3,91%	2,06%	3,63%	10,99%	7,07%
Uitvoerings- en administratiekosten (in € miljoen)	1,64	1,51	1,66	1,58	1,82

1) Dit zijn (gewezen) deelnemers met premievrij gemaakte prepensioenaanspraken.

2) Dit is de dekkingsgraad op basis van de rentetermijnstructuur ultimo 2005. De dekkingsgraad op basis van 4% bedraagt 112,0%.

3) Inclusief bijdragen pensioenspaarkapitalen.

Bestuursverslag

Algemene ontwikkelingen

Een jaar met twee gezichten

Het verslagjaar is een jaar met twee gezichten, een jaar van grote tegenstellingen. De eerste helft stond grotendeels in het teken van de nieuwe Pensioenwet (PW) en de vertaling van deze wet en uitvoeringsbesluiten in de diverse basisdocumenten van de fondsen. Bij vele pensioenfondsen kon het eigen implementatieproces, met instemming van De Nederlandsche Bank (DNB), pas in het eerste kwartaal van het onderhavige verslagjaar worden afgerond, met als sluitstuk de aanpassing van de actuariële en bedrijfstechnische nota. Voor de Stichting Federatief Pensioenfonds (SFP), die het implementatieproces van de PW en de principes voor goed pensioenfondsbestuur in 2007 heeft afgerond, bleef de aanpassing beperkt tot een verdere fine-tuning van het reglement en de statuten. Daarnaast zijn in 2008 de uitvoeringsovereenkomst en start- en stopbrieven tot stand gekomen en heeft het verantwoordingsorgaan dat met ingang van 1 januari 2008 is geïnstalleerd en zeer voortvarend van start is gegaan voor het eerst haar oordeel over het functioneren van het bestuur geformuleerd en gepubliceerd in het jaarverslag 2007.

Het grootschalige wetgevingsproces kreeg daarna te maken met een nasleep van enkele resterende onderwerpen die nog om nadere regelgeving vroegen. Zo bleek het nodig dat een groot aantal technische onvolkomenheden in de PW moest worden gerepareerd. Dit werd gerealiseerd bij de zogenaamde Veegwet Pensioenwet. Daarnaast kwam de regelgeving met betrekking tot het toeslagenlabel en de consistentie-eis ten aanzien van de voorwaardelijkheid van de toeslagverlening tot een voltooiing. In het verslagjaar werden verder aanpassingen van de UPO-modellen tot stand gebracht. Ten slotte werd de Stichting Pensioenregister opgericht en de pensioen- en verzekeringssector geïnformeerd over de doelstellingen

van het register, met inbegrip van een eerste heffing ter financiering van dit nieuwe instituut.

Kredietcrisis zet pensioensector op zijn kop

In schril contrast met de hiervoor genoemde pensioentechnische vervolmaking van het wettelijke kader werd in de tweede helft van het verslagjaar, maar met name in het laatste kwartaal, de gehele financiële wereld geconfronteerd met een ongekende kredietcrisis die, begonnen in de Verenigde Staten, zich als een inktvlek wereldwijd uitbreidde. Diverse Amerikaanse hypotheekbanken, zakenbanken en verzekeraars stortten als een kaartenhuis in en sleurden in hun val hun aandeelhouders mee. Eens te meer bleek de grote continentenoverschrijdende verwevenheid van deze wereld. De turbulentie op de financiële markten heeft ook de positie van de pensioenfondsen geraakt. De kredietcrisis heeft de dekkingsgraden onder grote druk gezet. Tegelijk met de kredietcrisis speelde de neerwaartse ontwikkeling van de marktrente. Door een sterke daling van deze rente moest de voorziening pensioenverplichtingen hoger worden gewaardeerd, hetgeen vervolgens leidde tot een verdere daling van de dekkingsgraden. Vele pensioenfondsen, die al in reservetekort verkeerden, raakten daardoor verder achterop en kwamen in een situatie van onderdekking terecht. In de paragraaf over de ontwikkelingen op de financiële markten wordt hierop nader ingegaan.

Het nieuwe Financieel Toetsingskader uit de PW is in het verslagjaar direct zwaar op de proef gesteld. In eerste instantie klonk er nog een gematigde reactie van DNB dat de wetgeving voldoende ruimte bood om adequaat te reageren op de onzekere tijden. De toezichthouder gaf in een circulaire van 13 oktober 2008 aan dat het verstandig was in geval van een daadwerkelijk reserve- of dekkingstekort en dus vanwege de noodzaak van het opstellen van een lange- of kortetermijnherstelplan geen overhaaste

beslissingen te nemen. Uitdrukkelijk wees DNB erop dat pensioenfondsen wettelijk niet verplicht waren hun beleggingsbeleid aan te passen. De toezichthouder achtte het voorts te vroeg om algemeen geldende uitspraken te doen over de invloed van de kredietcrisis op de indexatie en premiestelling door pensioenfondsen. Daarvoor was de marktsituatie te onzeker.

Ruim een maand later moest DNB, als gevolg van een snel verdergaande verslechtering van de dekkingsgraden van pensioenfondsen, in een brief van 18 november 2008 besluiten om meer tijd te geven voor het opstellen van herstelplannen. De indieningstermijn werd uitgesteld tot 1 april 2009. De toezichthouder was van oordeel dat de volatiliteit op de financiële markten en de gebrekkige liquiditeit in meerdere relevante deelmarkten een goede inschatting van te nemen maatregelen moeilijk maakten. Wel moesten de pensioenfondsen doorgaan met de voorbereiding van noodzakelijke maatregelen, waarbij men moest uitgaan van realistische aannames.

De Autoriteit Financiële Markten volgde op zijn toezichtsterrein DNB door aan te kondigen dat de gedrags-toezichthouder niet vóór 1 april 2009 zal controleren of het toeslagenlabel in alle communicatie-uitingen van het pensioenfonds is opgenomen.

Tenslotte kwam DNB in een brief van 18 december 2008 met nadere instructies over de wijze waarop de herstelplannen moeten worden aangeleverd. De besturen moeten de financiële positie van hun fondsen actief monitoren en deze binnen enkele werkdagen na afloop van iedere maand melden aan DNB. Illustratief voor de onrust aan het einde van het verslagjaar was een snel opkomende discussie over de werkbaarheid van de rentetermijnstructuur voor de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen, die door DNB weer de kop ingedrukt werd.

In de paragraaf over de ontwikkelingen bij SFP zal nader worden ingegaan op de specifieke financiële situatie van SFP. Daar zal ook worden ingegaan op de maatregelen die het bestuur van het pensioenfonds in het kader van het herstel heeft genomen.

Algemene Pensioeninstelling

Nederland wordt binnen de Europese Unie wel eens getypeerd als 'gidsland op pensioenterrein' vanwege de decennialange kennis en ervaring op het gebied van de organisatie en uitvoering van kapitaalgedekte pensioenvoorzieningen. Deze kennis en ervaringen zouden binnen een Europese, interne markt van pensioenuitvoeringsorganisaties veel beter moeten worden benut en ten dienste gesteld aan buitenlandse pensioenregelingen. Om dit te bereiken is door het kabinet-Balkenende de algemene pensioeninstelling geïntroduceerd. In het verslagjaar is een onderdeel van deze instelling daaruit gelicht en met voorrang behandeld. Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een wetsvoorstel gereed, waarbij een (Nederlands) pensioenuitvoeringsvehikel wordt opgetuigd, waarmee buitenlandse defined contribution regelingen kunnen worden uitgevoerd. In het volgende verslagjaar moet deze uitvoeringsvorm zijn wettelijke beslag krijgen.

De tot nu toe ontwikkelde algemene pensioeninstelling blijkt de mogelijkheid te bieden om deze instelling louter voor 'binnenlands' gebruik aan te wenden. Bijvoorbeeld door kleine ondernemingspensioenfondsen. Als reactie daarop heeft de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (Opf) in het onderhavige verslagjaar aandacht gevraagd voor een in zijn ogen meer urgente kwestie, de mogelijkheid voor ondernemingspensioenfondsen om hun zelfstandigheid te bewaren door het wettelijk toestaan van samenwerking tussen deze fondsen onderling. Door samenwerking kunnen met name kleinere ondernemingspensioenfondsen een bepaalde schaalvergroting en daarmee efficiency bereiken, zonder genoodzaakt te worden tot overschakeling naar andere uitvoeringsvormen zoals via verzekeraars.

Principes voor goed pensioenfondsbestuur en medezeggenschap gepensioneerden worden geëvalueerd

Voor het einde van het verslagjaar heeft een onafhankelijk onderzoeksbureau grotendeels de gegevensinzameling kunnen afronden, op basis waarvan een evaluatie zal plaatsvinden van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur en het medezeggenschapsconvenant.

Ondertussen is gebleken dat de medezeggenschap van gepensioneerden binnen de organisatie van pensioenfondsen, een onderwerp dat reeds enkele decennia aandacht opeist, nog lang niet in rustiger vaarwater gekomen. Vanuit de Tweede Kamer is in het verslagjaar door de leden Blok (VVD) en Koser Kaya (D66) het initiatief genomen om de positie van de gepensioneerden verder te verbeteren. Door sociale partners is echter verzocht om dit wetsvoorstel bij de hiervoor genoemde evaluatie te betrekken. Naar het zich thans laat aanzien zullen de evaluaties en wellicht daaruit voortvloeiende beleidsvoorstellen in het voorjaar van het volgende verslagjaar aan de orde worden gesteld.

Geen voortgang met de Europese pensioendossiers

In het verslagjaar kon geen noemenswaardige voortgang in de Europese pensioendossiers worden gemeld. De conceptrichtlijn 'Portability' stuitte op verzet van meerdere lidstaten en kon vanwege de vereiste unanimiteit voor aanvaarding in zijn huidige vorm en inhoud niet verder worden gebracht. Solvency II blijft als een zwaard van Damocles boven de pensioenfondsensector hangen. De discussie of het toezichtkader voor verzekeraars ook zou moeten gelden voor pensioenfondsen blijft bij tijd en wijle opspelen. In dit kader is wel een technische aanpassing van de Pensioenfondsrichtlijn in de maak.

Ontwikkelingen bij SFP

Algemeen

De Stichting Federatief Pensioenfonds (SFP), statutair gevestigd te IJmuiden en opgericht op 16 maart 1989, voert ten behoeve van privaatrechtelijke rechtspersonen –ontstaan door privatisering van werkzaamheden van 't Rijk en andere openbare lichamen– een modulaire pensioenregeling uit. Doelstelling van het fonds is het verstrekken van pensioenen en andere uitkeringen ter zake van ouderdom, invaliditeit en overlijden ten behoeve van werknemers alsmede hun nabestaanden overeenkomstig de bepalingen van het pensioenreglement en de statuten. Als basis geldt de pensioenregeling met ouderdomspensioen ingaande op 65 jaar voor alle aangesloten ondernemingen. Naast de basispensioenregeling kent het fonds modules voor aanvullend nabestaandenpensioen en pensioensparen, die optioneel beschikbaar staan voor de aangesloten werkgevers.

Door de modulaire opbouw kan maatwerk geleverd worden voor de gewenste leeftijd waarop deelnemers met pensioen gaan, voor de gewenste hoogte van het nabestaandenpensioen of voor een aanvulling op de uitkering bij arbeidsongeschiktheid. Door gebruik te maken van de module pensioensparen kunnen deelnemers via hun werkgever extra pensioen opbouwen en zo mogelijk een carrièrebreuk repareren of het effect op pensioen in een periode van studie- of zorgverlof beperken.

De financiering van de pensioenvoorziening vindt plaats door bijdragen van werkgevers en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling zullen in de loop van 2009 opnieuw worden bekrachtigd in de uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de betreffende ondernemingen.

Wijzigingen pensioenreglement

In het kader van de richtlijnen voor goed pensioenfondsbestuur heeft het fonds in 2007 de fondsdocumenten aangepast. In 2008 heeft verdere 'fine-tuning' plaats gevonden en is het pensioenreglement mede naar aanleiding van een aantal opmerkingen van De Nederlandsche Bank, de certificerend actuaire en de bepalingen opgenomen in de veegwet aangepast. Daarnaast zijn de fondsgrondslagen aangepast. Basis voor het vaststellen van de voorziening en de premie is de prognosetafel 2005-2050, waarbij een leeftijdsterugstelling van -2/-1 wordt gehanteerd en een gedempte disconteringsvoet van 4%. Ook de inkoop-, afkoop- en uitruilfactoren zijn op basis van de nieuwe grondslagen aangepast.

Eerdere wijzigingen in het reglement hebben plaats gevonden in 2007, 2006, 2003 en 1999.

- In 2007 is het pensioenreglement aangepast aan de bepalingen van de Pensioenwet en de module arbeidsongeschiktheidspensioen in overeenstemming gebracht met de WIA.
- Met ingang van 1 januari 2006 is de Wet inzake VUT, Prepensioen en Levensloop in werking getreden waardoor de regeling prepensioen is vervallen. Ter compensatie hiervan wordt in de middelloon- en de eindloonregeling de mogelijkheid geboden te kiezen voor een verhoogd opbouwpercentage. Daarnaast was het mogelijk tot 1 januari 2008 via de zogeheten aanvullingsmodule op een fiscaal vriendelijke wijze

aanspraken op een aanvullend pensioen toe te zeggen over een periode van 15 jaar vanaf 1 januari 2006.

- Per 1 januari 2003 is de middelloonmodule aan de regeling toegevoegd.
- Per 1 januari 1999 is de basisregeling gewijzigd. De wijziging is ondermeer ingegeven door het vereiste keuzerecht tussen ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen en het zeer beperkte recht op algemeen nabestaandenpensioen op basis van de Algemene Nabestaanden Wet (ANW), die in 1996 in de plaats kwam van de Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW).

Wijzigingen statuten

Evenals dat voor het reglement het geval was heeft in 2008 ook een verdere fine-tuning van de statuten plaats gevonden mede naar aanleiding van een aantal opmerkingen van de Nederlandsche Bank. In 2009 zullen de statutenwijzigingen notarieel verlijden.

Schaalvergroting / Vereenvoudiging regeling

Het bestuur van SFP heeft in het najaar van 2007 de mogelijkheden en beperkingen van schaalvergroting verkend en sindsdien de veranderingen in de wetgeving en de ontwikkelingen in de sector nauwlettend gevolgd. In 2008 is dit onderwerp meerdere malen op de bestuursvergaderingen aan de orde geweest. Het bestuur is overtuigd van de voordelen die schaalvergroting biedt voor met name de kleine en middelgrote fondsen en zal het komende jaar haar activiteiten op dit gebied intensiveren.

In dit kader zijn eveneens de uitvoeringskosten aan een nader onderzoek onderworpen en is aan de hand van resultaten uit benchmarkonderzoek een vergelijking gemaakt met andere fondsen. De huidige pensioenregeling van SFP kenmerkt zich door een modulaire opbouw. Enerzijds is dit een pluspunt van de regeling omdat tot op zekere hoogte maatwerk te leveren is. Anderzijds is die opbouw oorzaak van extra complexiteit en daarmee samenhangende kosten. Naar aanleiding van deze uitkomsten heeft het bestuur in 2008 een onderzoek gedaan naar mogelijkheden om de regeling te vereenvoudigen. Voorstellen daartoe worden in 2009 met de belangrijkste stakeholders van het fonds besproken.

Financiële positie, premie- en indexatiebeleid

In 2008 heeft de dekingsgraad van SFP, zoals dat bij alle Nederlandse pensioenfondsen het geval was, sterk onder invloed gestaan van de negatieve sentimenten op de financiële markten en de vooral in het vierde kwartaal sterk dalende rente. Ultimo 2007 bedroeg de dekingsgraad 116,3% en was sinds jaren het niveau bereikt dat SFP niet meer in een situatie van reservetekort verkeerde. Door de ontwikkelingen op de financiële markten daalde de dekingsgraad ultimo februari naar 110%. Bij een benodigde dekingsgraad van 112,5% betekende dit dat het fonds weer in reservetekort verkeerde en er wederom een lange termijn herstelplan is opgesteld. In de loop van het jaar is de dekingsgraad verder gezakt naar 107,3% ultimo augustus en 103% ultimo september. Daarmee werd een niveau bereikt waarmee het fonds voor het eerst in haar geschiedenis in dekkingstekort verkeerde en de verplichting ontstond tot het indienen van een korte termijn herstelplan. Het laagste niveau van de dekingsgraad is ultimo november 2008 (91%) bereikt, waarna weer een licht herstel heeft plaatsgevonden naar een niveau van 93,1% ultimo 2008. Hoewel de absolute daling van de dekingsgraad in een jaar tijd fors te noemen is het neerwaarts effect bij SFP in vergelijking met het gemiddelde van de Nederlandse pensioenfondsen beperkt gebleven. Dit is voor een belangrijk deel te danken aan het beleid ten aanzien van balansmanagement dat het bestuur heeft gevoerd.

De rentegevoeligheid van de portefeuille was al sterk beperkt omdat het bestuur reeds in het voorjaar van 2007 in het kader van het balansmanagement heeft besloten het renterisico ten opzichte van de verplichtingen strategisch voor 100% af te dekken door middel van interest rate swaps. Ultimo 2007 was het risico al voor 2/3 deel afgedekt. De feitelijke afdekking naar 100% heeft ultimo februari van dit boekjaar plaats gevonden. Omdat SFP een relatief jong fonds is en de verplichtingenstructuur binnen een periode van een jaar substantieel wijzigt heeft het bestuur besloten in het vierde kwartaal van 2009 een extra tranche swaps af te sluiten om de afdekking van het renterisico op 100% te houden. Het gevoerde beleid heeft er voor gezorgd dat SFP in vergelijking met andere fondsen het neerwaarts effect op de dekingsgraad van de rentedaling in 2009 sterk heeft kunnen beperken. Gemeten aan de dekingsgraad is het fonds in staat geweest haar relatieve positie ten opzichte

van de andere fondsen te verbeteren. In het toekomstige beleid ten aanzien van balansmanagement dat het bestuur wenst te voeren is naast het streven naar een gezonde financiële positie het handhaven en waar mogelijk verbeteren van deze relatieve positie een belangrijke doelstelling.

Voor alle stakeholders van SFP –de werkgevers, de werknemers, de slapers en de gepensioneerden– hebben de geschetste ontwikkelingen ingrijpende gevolgen. In haar vergadering van 23 september heeft het bestuur op basis van de toen bekende ontwikkelingen het voorlopige besluit genomen de bestuursopslag op de premie volgens de in 2008 vastgestelde nieuwe beleidstaffel te verhogen naar 20% en de toeslag voor gepensioneerden en gewezen deelnemers te beperken tot 25% van de algemene loonontwikkeling die in de afgelopen periode een vrij hoog niveau had van 3,8%.

Op 12 december heeft het bestuur met pijn in het hart het besluit moeten nemen om naar een maximale bestuursopslag op de premie te gaan van 35% en de toeslag voor gepensioneerden en gewezen deelnemers te beperken tot 0%.

Na een aantal jaren gedeeltelijk gecompenseerd te zijn voor de looninflatie is dit voor de gepensioneerden en de gewezen deelnemers de tweede keer dat de toeslag 0% bedraagt. In 2004 werd voor het eerst 0% toeslag verleend. Gezien het absoluut hoge niveau van de looninflatie is het effect van dit besluit op de opbouw en de uitkeringen groot.

Voor de werkgevers zijn de effecten nog groter. Werden zij in 2008 al geconfronteerd met een premiestijging –varierend per individuele werkgever van 5% tot 20%– als gevolg van de strengere actuariële eisen die eind vorig jaar hebben geleid tot een wijziging van de grondslagen van het fonds. De verhoging van de bestuursopslag op de premie naar 35% gecombineerd met de relatief hoge looninflatie (3,8%) en een onvoorwaardelijke toeslagverlening voor de actieve deelnemers in de middelloonregeling leidt daarbovenop nog eens tot een gemiddelde premiestijging van circa 45%. Ook hier weer met een grote spreiding rond dat gemiddelde. Vooral het aandeel van de toeslagverlening in de premiestijging is zeer fors.

Deze informatie heeft ertoe geleid dat werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers binnen de groep rijksmusea, die in deelnemers ongeveer 70% van het fonds vertegenwoordigen, zich zijn gaan beraden op de effecten van deze stijging van de pensioenlasten. Naast een forse kostenstijging voor de werkgever in economisch zware tijden gecombineerd met een verslechterde positie op de arbeidsmarkt waar het gaat om werving van medewerkers, betekent het voor de werknemers dat een met de vakbonden overeengekomen netto loonstijging in 2009 grotendeels teniet zou worden gedaan door de stijgende pensioenlasten. Ook bij de andere bij SFP aangesloten ondernemingen heeft hierover overleg tussen werkgevers en werknemers plaats gevonden.

Dit overleg heeft ertoe geleid dat een groot aantal aangesloten ondernemingen die een middelloonregeling voeren hebben besloten ook voor de actieve deelnemers voor één jaar af te zien van de toeslagverlening van 3,8%. In 2009 zal verder overleg tussen werkgevers en werknemers plaats vinden over de noodzaak de onvoorwaardelijke toeslagverlening voor actieve deelnemers structureel aan te passen.

Het bestuur heeft in 2008 diverse wegen gevolgd om enerzijds de verslechtering van de financiële positie van het fonds een halt toe te roepen en anderzijds de herstelkracht van het fonds te versterken. Naast een actief balansmanagement, het inzetten van het premie- en toeslageninstrument en het ondersteunen van de sociale partners bij hun besluitvorming over de inhoud van de regeling heeft het bestuur in 2008 ook bezien of een aanpassing van het beleggingsbeleid tot een verdere versterking van de financiële positie kan leiden. Hierna wordt onder het kopje 'Beleggingsbeleid' nader op de veranderingen in het beleid ingegaan.

Zoals hierboven aangegeven heeft het bestuur in 2008 een nieuwe beleidstaffel vastgesteld. Ten opzichte van de oude staffel is de opslag voor het vereist vermogen rechtstreeks in de premie verwerkt en uit de bestuursopslag verwijderd. Daarnaast is de opslag voor uitvoeringskosten verhoogd van 6% naar 9%. Ook de nieuwe beleidsstaffel heeft niet het karakter van een spoorboekje. Voor het bestuur is het één van de hulpmiddelen om –naast de verwachte ontwikkelingen op financieel economisch gebied en de

huidige en toekomstige positie van het fonds– de bestuursopslag en de indexatie vast te stellen.

Herstelplan

Het bestuur heeft in lijn met de zich in het laatste kwartaal van 2008 en het eerste kwartaal van 2009 ontwikkelende regelgeving rond de herstelplannen op 31 maart 2009 een korte en lange termijn herstelplan ingediend bij DNB. Het bestuur verwacht dat het premiebeleid in combinatie met het toeslag- en beleggingsbeleid krachtig genoeg is om de financiële positie van het fonds te herstellen. Uit het plan blijkt dat SFP binnen 4 jaar uit de situatie van dekkingstekort is en binnen 7 jaar uit de situatie van reservetekort. Dit valt binnen de termijnen van 5 en 15 jaar die daarvoor als norm worden gehanteerd. Dat betekent dat de toeslagverlening voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers naar verwachting 4 jaar lang tot 0% blijft beperkt en de bestuursopslag op de premie in die jaren maximaal (35%) zal zijn. Naar verwachting is het niet noodzakelijk additionele maatregelen te nemen die de dekkinggraad verder versterken.

Premie en toeslagen

De feitelijke premie voor 2008 is, gebruik makend van de solvabiliteitsvrijval over de uitkeringen, nagenoeg kostendekkend. De kostendekkende gedempte premie voor 2008 bedraagt € 21.844.000,- en is als volgt samengesteld:

Actuarieel benodigd	17.644.000
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.682.000
Opslag voor uitvoeringskosten	1.518.000

Kostendekkende gedempte premie	21.844.000
---------------------------------------	-------------------

De premie die in 2008 daadwerkelijk aan de aangesloten ondernemingen in rekening is gebracht bedraagt € 21.641.000,-. De gedempte kostendekkende premie bedroeg € 21.844.000,-, derhalve is formeel sprake van een premiekorting. Er is geen sprake van een bewuste premiekorting. Zodoende komt de certificerende actuaire tot de conclusie dat het pensioenfonds voldoet aan de vereisten van de Pensioenwet. De premie voor 2008, die gebaseerd is op de in december 2007 vastgestelde gewijzigde grondslagen van het fonds, zal zonder dat gebruik wordt gemaakt

van de solvabiliteitsvrijval kostendekkend zijn. Voor SFP geldt dat toeslagcategorie F2 uit de toeslagenmatrix van toepassing is. Het fonds kent twee verschillende indexatieregelingen, één voor de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers en één die alleen voor de deelnemers geldt.

De indexatie voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers is voorwaardelijk. Dit houdt in dat er geen recht op indexatie bestaat en dat het fonds geen geld reserveert om de indexatie te financieren. Elk jaar besluit het bestuur of er voldoende middelen zijn om indexatie te verlenen. De indexatie wordt vastgesteld op basis van de stijging van de door het CBS gepubliceerde loonindex voor de CAO lonen en wordt gefinancierd uit het eventuele overrendement of het vrije eigen vermogen. Zijn er naar het oordeel van het bestuur geen of niet voldoende financiële middelen dan vindt er geen of slechts een gedeeltelijke indexatie plaats. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst toeslagen worden verleend. De indexatie voor deelnemers aan de module basispensioen en indien van toepassing de module excedentmiddelloodpensioen is onvoorwaardelijk. Deze toeslag wordt eveneens vastgesteld op basis van de stijging van CBS loonindex. Het fonds heeft hiervoor geen geld gereserveerd. De indexatie wordt betaald via de premie door de werkgever.

Beleggingsbeleid

Stichting Federatief Pensioenfonds belegt wereldwijd in aandelen en obligaties in een strategische verhouding van 25% aandelen en 75% obligaties. De vermogensbeheerder mag hier maximaal 10% van afwijken. Daarnaast is in 2007 besloten het renterisico ten opzichte van de verplichtingen volledig af te dekken. Hiervoor is een transitie gedaan in een drietal stappen, waarvan de laatste in februari 2008 is afgerond. Dit beleid heeft zich het afgelopen jaar bewezen. Desondanks daalde de dekkinggraad met 24 procentpunt. Dit is beduidend minder dan het gemiddelde van de Nederlandse Pensioenfonds. De belangrijkste oorzaak van deze daling is de forse daling van de aandelenmarkt. Daarnaast heeft de portefeuille een underperformance ten opzichte van de benchmark laten zien. Hierdoor wordt de dekkinggraad extra geraakt.

Performance

Door de dalende rente in combinatie met een 100% renteafdekking hebben vastrentende waarden absoluut gezien een hoog rendement behaald van ruim 25%. De portefeuille bleef hierbij ruim 5% achter. De oorzaak is in belangrijke mate te vinden in de opbouw van de portefeuille ten opzichte van de benchmark. De benchmark bestaat uit een portefeuille met swaps, welke de ontwikkeling van de VPV volgt. De vastrentende portefeuille is gespreid belegd over diverse categorieën met als doel op lange termijn een hoger rendement te behalen dan de swapportefeuille. Door de kredietcrisis is de risico-opslag van alle vastrentende beleggingscategorieën opgelopen met als gevolg dalende koersen voor deze categorieën. Met name hierdoor heeft de portefeuille een lager rendement behaald dan de benchmark. Met een benchmark rendement van -37,6% behaalden aandelen een historisch negatief rendement in 2008. Daarnaast presteerde de vermogensbeheerder voornamelijk in de eerste helft van het jaar onder de benchmark. Op totaal-niveau resteerde een rendement van 3,9% ten opzichte van de benchmark met 8,0%, zie tabel 1.

Tabel 1: performance in 2008

Categorie	Portefeuille	Benchmark
Vastrentende waarden	20,39%	25,52%
Aandelen	-39,23%	-37,64%
Totaal	3,91%	7,99%

Werkgroep vermogensbeheer

Het bestuur heeft in juni van dit jaar een werkgroep vermogensbeheer ingesteld, met als opdracht het huidige beleggingsbeleid te evalueren en een advies te geven met betrekking tot een toekomstig beleid omtrent vermogensbeheer. De werkgroep heeft mede op basis van een ALM studie en een continuïteitsanalyse die door Ortec en Hewitt zijn uitgevoerd in het vierde kwartaal een aantal voorstellen gedaan tot aanpassing van het strategische beleggingsbeleid en de organisatie van het vermogensbeheer. Het bestuur heeft de voorstellen van de werkgroep overgenomen. Dit betekent dat in het eerste halfjaar van 2009 de beleggingstaken in uitvoerende zin van het

dagelijks bestuur overgedragen worden aan een te formeren beleggingsadviescommissie. Ook is een search gestart naar een fiduciair manager die medio 2009 wordt afgerond en zal het nieuwe beleggingsbeleid in een aantal stappen worden geïmplementeerd. Het beleid van het fonds ten aanzien van balansmanagement krijgt hierin een belangrijke plaats.

ALM-studie

Nadat het beleggingsbeleid in 2007 en 2008 was aangepast aan 100% rente-matching en de financiële markten tekenen van onrust vertoonden, was het tijd voor een nieuwe ALM-studie. Deze studie is uitgevoerd door een samenwerking van Hewitt en Ortec, waarbij Hewitt de modellering van de verplichtingen voor haar rekening nam en Ortec de modellering van de beleggingen. Uit deze studie blijkt dat SFP een voorzichtig beleid voert ten aanzien van de beleggingen wat zich in 2008 heeft uitbetaald. Daarnaast volgt uit de ALM-studie dat er verbeteringen in de portefeuille mogelijk zijn door gebruik te maken van aanvullende beleggingscategorieën en door bepaalde risico's verder af te dekken. Concreet zijn de volgende onderdelen benoemd:

1. volledig afdekken van het valutarisico bij aandelen;
2. toevoegen van 5% commodities ten laste van vastrentende waarden;
3. toevoegen van 5% vastgoed ten laste van aandelen;
4. toevoegen van emerging markets bij aandelen.

Verder leert de ALM-studie dat het inzetten van renterisico toegevoegde waarde kan hebben bij een juiste rentevisie. Uit de analyses van Ortec volgt dat een aanpassing van de portefeuille volgens bovenstaande aanbevelingen leidt tot een versterking van de herstelkracht van het fonds. Het bestuur heeft de werkgroep vermogensbeheer opdracht gegeven om de genoemde adviezen uit te werken in concrete voorstellen.

Rebalancing

Het strategisch beleid van SFP is om de portefeuille ieder kwartaal te rebalanceren naar de strategische mix. In het vierde kwartaal van 2008 is besloten om dit beleid voorlopig uit te stellen. De reden hiervoor was de gedaalde dekkingsgraad (een rebalancing zou in dit geval risicoverhogend werken), een illiquide markt (waardoor rebalanceren duur is) en de slechte vooruitzichten voor

de komende periode (waardoor de kans aanwezig is dat aandelen onder druk blijven staan).

In het eerste kwartaal van 2009 heeft het bestuur besloten het belang in aandelen te verhogen naar 20%. De begin 2009 ontvangen premie is in twee stappen voor dit doel aangewend. Ultimo kwartaal I heeft nog geen rebalancing plaatsgevonden.

De totale waarde van de portefeuille per ultimo 2008 bedroeg € 362 miljoen. In tabel 2 wordt een specificatie gegeven van het totale vermogen naar de beleggingscategorieën.

Tabel 2: Specifieke vermogen naar beleggingscategorieën.

Categorie	Vermogen € mln	Percentage
Vastrentende waarden	230,8	63,8%
Aandelen	64,0	17,7%
Liquide middelen	11,0	3,0%
Derivaten	56,2	15,5%
Totaal	362,0	100,0%

Corporate Governance

SFP heeft haar vermogensbeheer uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM). De aandelenbeleggingen vinden plaats in het Quantitative Equity Fund van deze vermogensbeheerder. GSAM ziet de analyse van corporate governance issues en het gebruik maken van het stemrecht voor aandeelhouders namens haar opdrachtgevers als een onderdeel van het portefeuillebeheer. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van de Institutional Shareholder Services (ISS) Standard Proxy Voting Guidelines. Deze service provider oefent in overleg met GSAM en namens het pensioenfonds het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen uit.

Het gevoerde stembeleid is geheel in overeenstemming met de richtlijnen zoals die voor goed aandeelhouderschap zijn vastgesteld en vastgelegd. Er zijn heldere richtlijnen geformuleerd voor onderwerpen die tijdens vergaderingen van aandeelhouders aan de orde kunnen komen zoals

financiële besluiten en accountantscontrole, benoeming en ontslag van management en bestuur, managementbeloning en personeelsopties, reorganisaties, fusies en overnames.

In de afgelopen jaren is op alle aandeelhoudersvergaderingen het stemadvies van ISS overgenomen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het bestuur heeft vanuit de optiek van maatschappelijk verantwoord beleggen een risicoanalyse gemaakt van de huidige portefeuille en de randvoorwaarden en beperkingen voor een daarop gericht beleid in kaart gebracht. Dit heeft niet geleid tot een bijstelling van het beleggingsbeleid. Het bestuur volgt de discussie die er in het afgelopen jaar heeft plaats gevonden en de aanbevelingen die vanuit de pensioenkeuzes aan de pensioenfondsen worden gedaan op de voet.

Goed Pensioenfonds Bestuur

Voor het bestuur van SFP betekent Goed Pensioenfondsbestuur dat zij op een deskundige en zorgvuldige wijze om gaat met de hen toevertrouwde middelen en de daarmee verbonden belangen van alle stakeholders –(gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers– en daarover op een open en transparante wijze communiceert. Het betekent eveneens dat zij over haar handelen verantwoording aflegt aan de stakeholders en daarnaast zorgt voor een adequaat intern toezicht.

Zoals reeds gemeld in het jaarverslag over 2007 heeft het bestuur van SFP een verantwoordingsorgaan (VO) ingesteld bestaande uit 8 leden, waarin deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers naar evenredigheid vertegenwoordigd zijn. Het verantwoordingsorgaan kent twee vacatures, voor de deelnemers en de gewezen deelnemers, die nog vervuld moeten worden. Op 25 maart 2008 is het VO voor het eerst bijeenkomen in aanwezigheid van de directeur-secretaris van het fonds. In totaal heeft het VO in 2008 vijf keer vergaderd, waarvan één keer samen met de voorzitter en de directeur-secretaris. Het verantwoordingsorgaan is zeer voortvarend van start gegaan en heeft voor het eerst haar oordeel over het functioneren van het bestuur geformuleerd en gepubliceerd in het jaarverslag 2007.

Voor wat betreft de medezeggenschap van gepensioneerden is de heer L.A. Blaauw, na een verkiezingsprocedure eind 2007, in 2008 toegetreden tot het bestuur van het fonds als vertegenwoordiger namens de gepensioneerden.

Na het bestuursbesluit uit 2007 om het intern toezicht vorm te geven via een visitatiecommissie bestaande uit drie externe deskundigen zal deze commissie in 2009 worden benoemd. Het bestuur wenst het intern toezicht door de visitatiecommissie te gebruiken als een instrument voor continue kwaliteitsverbetering.

Compliance officer

De compliance officer bewaakt dat het fonds voldoet aan de voor het fonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving op het gebied van compliance. SFP heeft het Nederlands Compliance Instituut als externe compliance officer. In het verslagjaar zijn door de compliance officer geen bijzonderheden gemeld.

Communicatie

Ook dit verslagjaar is aandacht besteed aan de algehele financiële situatie van het fonds en andere ontwikkelingen die het fonds raken. Dit gebeurde bij gelegenheid van de werkgeversvergaderingen in juni en december. Stonden in juni de jaarrekening over 2007, de premie over 2008, het premie- en indexatiebeleid in zijn algemeenheid en de stand van zaken omtrent implementatie van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur centraal, in december stond de vergadering in het licht van de kredietcrisis en de gevolgen daarvan voor het premie- en indexatiebeleid voor 2009. Een voor SFP-begrippen grote opkomst van werkgevers was het bewijs dat dit punt onder de aangeslotenen leeft en men graag de dialoog met het bestuur en elkaar wil aangaan.

In 2008 zijn drie nieuwsbrieven uitgebracht waarin werkgevers worden geïnformeerd over actuele zaken rondom pensioen en ontwikkelingen bij het fonds. Pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers zijn via de nieuwsitems op de internetsite geïnformeerd. De nieuwsbrief van januari handelde onder meer over de stand van zaken rondom pension fund governance bij het fonds, de afkoop van kleine pensioenen, de startbrief en de nieuwe beleidscijfers op het gebied van premie, indexatie en

franchise. In juni werden o.a. de verwachte gevolgen voor de daadwerkelijke premie over 2008 geschetst, de status rondom functioneren van het Verantwoordingsorgaan, de nieuwe UPO en gewijzigde fondstarieven belicht. De nieuwsbrief van oktober ging met name over de correcte aanlevering van salarisgegevens, premie- en toeslagbeleid 2009, de incassoprocedure, uitvoeringsovereenkomst en het toeslagenlabel

In 2008 is de pensioenplanner toegevoegd aan de website van het fonds. De pensioenplanner geeft deelnemers inzicht in de consequenties van een aantal keuzes die zij kunnen maken op de hoogte van de pensioen-uitkering. Werkgevers hebben documentatie ontvangen om mutaties digitaal te kunnen aanleveren en online de premienota te kunnen raadplegen via het zogenaamde werkgeversportaal.

In de maand maart van het verslagjaar ontvingen de aangesloten ondernemingen de definitieve premienota's over 2007. In augustus zijn de werkgevers per brief geïnformeerd over het gecombineerde effect op de premie voor 2008 van de aanpassing in de fondsgrondslagen en de ultimo 2007 verlaagde bestuursopslag waarna begin november de voorschotnota 2009 is verzonden. De individuele pensioenopgaven, in de vorm van het zogenaamde Uniform Pensioenoverzicht (UPO), met de bereikte aanspraken ultimo 2007 en de te bereiken aanspraken op basis van de salarisgegevens per 1 januari 2008, zijn medio oktober 2008 verzonden. De UPO 2008 week af van de in 2007 verstrekte opgave. In 2008 zijn de premievrije prepensioenaanspraken op de UPO vermeld alsmede de opgave inzake de waardeaanegroei (factor A) waarvoor in eerdere jaren een aparte opgave werd verzonden.

Bestuur

Het bestuur van SFP bestaat inclusief de voorzitter en secretaris uit minimaal 6 en maximaal 12 personen. In haar huidige omvang kent het bestuur sinds de benoeming van de heer L.A. Blaauw als lid van de delegatie van werknemers/gepensioneerden 11 leden. De in het bestuur beschikbare zetels worden, behoudens die van voorzitter en secretaris, voor de helft bezet door vertegenwoordigers van de aangesloten werkgevers en voor de andere helft

door vertegenwoordigers van de deelnemers en de pensioengerechtigden, waarbij de onderlinge getalsverhouding tussen deelnemers en pensioengerechtigden in acht wordt genomen.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor de operationele gang van zaken bij het fonds. In een mandaatregeling is de taakverdeling tussen het Bestuur en Dagelijks Bestuur vastgelegd. In 2008 vergaderde het Bestuur 5 keer, waaronder 4 reguliere vergaderingen. Één extra vergadering was gewijd aan toekomstig beleggingsbeleid en de selectie van een uitvoerder, waarbij het laatste onderwerp werd behandeld buiten aanwezigheid van adviseurs. Het Dagelijks Bestuur is zes keer voor vergadering bijeengeeweest.

Bestuursmutaties 2008

Zoals reeds gememoreerd in het bestuursverslag over 2007 is de heer M.J.A. Jacobs, werknemersbestuurslid namens De Unie per 1 augustus 2008 opgevolgd door de heer J.A. Spruijt, eveneens namens De Unie. De heer P.H.L.M. van de Meerakker, per 1 januari 2008 aftredend, is tijdens de werkgeversvergadering op 30 november 2007 voor een nieuwe zittingstermijn herbenoemd. Zoals reeds medegedeeld in dit bestuursverslag is de heer L.A. Blaauw benoemd namens de pensioengerechtigden. De heer E.J.M. van Rooij en de heer J.P.A. Nelissen, beide per 1 januari 2009 aftredend, zijn tijdens de werkgeversvergadering op 12 december 2008 voor een nieuwe zittingstermijn herbenoemd. De heer H. van der Wind heeft de heer C.M. Borst per 1 januari 2009 als werknemersbestuurslid namens CNV Publieke Zaak opgevolgd. Ook langs deze weg wil het bestuur al diegenen en in het bijzonder de heer Borst die zich ingezet hebben voor het fonds daarvoor hartelijk bedanken.

Contacten met De Nederlandsche Bank

Het bestuur heeft, in tegenstelling tot eerdere jaren, in 2008 niet vergaderd met DNB. Schriftelijk is er echter ook in 2008 regelmatig gecommuniceerd met de toezichthouder. Zo zijn de gewijzigde fondsdocumenten aangeleverd, is er gereageerd op vragen vanuit DNB in het kader van het langetermijnherstelplan evenals de verslagstaten over 2007, is er melding gemaakt van het ontstaan van een situatie van onderdekking medio oktober 2008 en zijn de inmiddels genomen stappen in dit verband medio november 2008 gerapporteerd.

Dwangsommen, boetes, aanwijzingen en bewindvoering

In het verslagjaar zijn het fonds door de toezichthouder geen boetes of dwangsommen opgelegd, heeft de toezichthouder het fonds geen aanwijzing gegeven om binnen een bepaalde termijn een door de toezichthouder aangegeven gedragslijn te volgen en heeft de toezichthouder niet verzocht om aanstelling van een bewindvoerder.

Franchise en indexatie van ingegane pensioenen en slapersrechten

De jaarlijkse verhoging van de franchisebedragen wordt gebaseerd op de ontwikkeling van het loonindexcijfer alsmede op de ontwikkeling van de AOW-uitkering voor een ongehuwde inclusief vakantietoeslag.

Door de invoering van een middelloonmodule gelden er met ingang van 2003 drie in plaats van twee franchises. Deze zijn voor 2009 als volgt vastgesteld:

Lage franchise:	1,0286 x € 12.243,- = € 12.593,-
Medium franchise:	1,0286 x € 14.342,- = € 14.752,-
Hoge franchise:	1,0286 x € 16.488,- = € 16.959,-

Het bestuur heeft, gehoord de actuaire, besloten de pensioenaanspraken van gewezen en gepensioneerde deelnemers per 1 januari 2009 niet te verhogen. De aanspraken op ouderdomspensioen voor deelnemers aan de middelloonmodule zullen eveneens niet stijgen, zie eerder dit bestuursverslag.

Per 1 januari 2009 bedraagt het maximum WIA-dagloon € 183,15.

Op basis hiervan wordt het maximum premiesalaris per 1 januari 2009 vastgesteld op € 47.802,-.

Het maximum door SFP te verzekeren arbeidsongeschiktheidspensioen is vastgesteld op € 109.292,-.

In de bijlagen bij de jaarverslag wordt een overzicht gegevens van de ontwikkeling in de franchises en de indexatie vanaf 1 januari 1993. Ook wordt inzicht gegeven in de mutaties in het verzekerdenbestand en het aantal pensioengerechtigden in het verslagjaar.

Bestemming van het saldo

In de bestuursvergadering van het Algemeen bestuur van 4 juni 2009 heeft het bestuur besloten het nadelig saldo over 2008 van € 75.288.000,- ten laste te brengen van de algemene reserve.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

De administratie wordt uitgevoerd door AZL N.V. te Heerlen. AZL N.V. draagt zorg voor de volgende zaken:

- de pensioen- en deelnemersadministratie;
- de financiële administratie;
- de jaarverslaglegging;
- de bestuursondersteuning en bestuursadvisering.

AZL verstrekt jaarlijks een SAS 70-rapportage. Het betreft een rapportage over de resultaten van een SAS 70-audit die bij AZL N.V. heeft plaatsgevonden en die gericht is op de opzet en het bestaan van de beheers- en controlemaatregelen, processen en procedures van AZL N.V..

Waarmerking en advisering

Actuarial

Het bestuur heeft zowel de adviserende als de waarmerkende werkzaamheden in het verslagjaar opgedragen aan Hewitt Associates B.V. te Eindhoven waarbij een scheiding is aangebracht tussen de hiermee belaste personen.

Controle

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan KPMG Accountants N.V. te Utrecht.

Herverzekering

De pensioenaanspraken worden in eigen beheer opgebouwd. Zowel het overlijdens- als het arbeidsongeschiktheidsrisico heeft het fonds ondergebracht bij een herverzekeringsmaatschappij, ZwitserLeven. Het risicokapitaal per keer bedraagt ten hoogste voor zowel het overlijdens- als het arbeidsongeschiktheidsrisico € 2.000.000,-. Bij het overlijdensrisico wordt rekening gehouden met de voorziening pensioenverplichtingen.

Risicoparagraaf

De volgende risico's zijn relevant voor SFP:

Matchingsrisico

Het matchingsrisico is het risico dat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de pensioenverplichtingen niet op elkaar is afgestemd. Het fonds heeft gezorgd voor afstemming en daarmee het renterisico afgedekt.

Verzekeringstechnisch risico

Naast de financiële risico's staat het fonds bloot aan verzekeringstechnische risico's, waarvan het langlevensrisico het belangrijkste is. Het fonds hanteert de AG prognose tafel 2005-2050 met een leeftijdsterugstelling van twee jaar voor mannen en één jaar voor vrouwen.

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Het fonds heeft geen concentratierisico.

Renterisico

De waarde van de beleggingen in vastrentende waarden kan fluctueren als gevolg van de verandering in markrentes. In dit verband wordt de duration van de portefeuille gestuurd.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico is gemitigeerd door diversificatie.

Kredietrisico

Dit risico wordt ook wel aangeduid als debiteurenrisico. De waarde van beleggingen in vastrentende waarden wordt ondermeer beïnvloed door de ontwikkeling

van de kredietwaardigheid van de effectenuitgevende instellingen. Met name de door beleggers gemaakte inschatting van de waarschijnlijkheid van het tijdig voldoen van rente en aflossingsverplichtingen door de debiteur is hierbij bepalend. Ter beperking van het kredietrisico gelden binnen het fonds restricties voor de samenstelling van de vastrentende portefeuilles met beperking tot geografische spreiding, verdeling over verschillende debiteuren-categorieën, de minimale kwaliteit van de debiteur ('rating') en voor de omvang van de beleggingen per debiteur.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds onvoldoende liquide middelen heeft om betalingen, waaronder de pensioenuitkeringen, te verrichten. Bij het fonds is sprake van een jaarlijkse grote netto-instroom. De waarschijnlijkheid van het liquiditeitsrisico en de impact daarvan is derhalve klein. Het liquiditeitsrisico wordt ook beperkt door de invulling van het cashmanagement. De uitvoerder (AZL) ziet toe op een juiste afstemming van de inkomende en uitgaande cashstromen van het fonds.

Valutarisico

De waarde van beleggingen in aandelen en vastrentende waarden wordt beïnvloed door de ontwikkelingen van de valutakoersen waarin de betreffende beleggingen luiden. Uitgangspunt voor beleggingen in vastrentende- en zakelijke waarden is dat belegd wordt in euro's. Bij beleggingen in zakelijke waarden wordt het valutarisico niet afgedekt. Besloten is in 2009 dit risico wel voor 100% af te dekken. Bij beleggingen in vastrentende waarden zijn –binnen een bandbreedte van 10% boven en onder de benchmark– (100% euro) actieve posities toegestaan voor de volgende valuta: US dollar, Canadese dollar, Australische dollar, New Zeelandse dollar, Euro, Pond sterling, Zweedse kroon, Noorse kroon, Deense kroon, Zwitserse frank en Japanse yen.

Beleggingsrisico's alternatieve beleggingen

Alternatieve beleggingen zijn net als beleggingen in de traditionele categorieën (waaronder aandelen) onderhevig aan risico's. Risico's worden veroorzaakt doordat beleggers zekere bedragen (hun initiële investeringen) opgeven in ruil voor onzekere inkomsten in de toekomst. Voorbeelden van algemene risico's zijn ondermeer debiteurenrisico (tegenpartij kan failliet gaan) en inflatierisico (geldontwaarding).

Alternatieve beleggingen zijn daarnaast onder te verdelen in diverse categorieën, waarvan de risicoprofielen onderling aanzienlijk kunnen variëren en dus ook de beleggingsrisico's.

Operationele risico's

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, etc. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Uitbesteding en de risico's die hiermee samenhangen

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden structureel uitbesteed. De uitbesteding van werkzaamheden aan een derde partij heeft tot gevolg dat het bestuur geen directe gezagsverhouding heeft met de personen die bij de derde partij feitelijk en dagelijks zijn belast met de uitvoering van die werkzaamheden. Het bestuur heeft voorts geen rechtstreeks zicht op en voert geen directe controle uit op administratieve processen, zoals uitbetaling van pensioenen, pensioenberekeningen e.d. Daardoor ontbreekt eveneens zicht op de werkelijke uitvoeringskosten. Het bestuur erkent voorts dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door AZL N.V.

Bij alle uitbestedingsactiviteiten conformeert het fonds zich volledig aan de regelgeving van DNB op het gebied van uitbesteding. Het fonds beschikt voor iedere extern uit te voeren activiteit over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan het bij of krachtens artikel 34 van de PW bepaalde. In voorkomende gevallen worden met de uitvoerende organisatie nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverschaffing en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). In een SLA worden tenminste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en -procuratiessystemen en de interne controle van de uitvoerende organisatie.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken kan het fonds maatregelen treffen. Eén risico is dat het de fondsstukken niet voldoen aan de wettelijke bepalingen. Een ander risico is dat men als fondsbestuurder in persoon kan worden aangesproken. Een derde risico betreft het niet in voldoende mate vorm geven aan consistent beleid, dit maakt het fonds kwetsbaar indien het hierop wordt aangesproken. Een vierde risico betreft het niet of onduidelijk communiceren naar partijen. Een vijfde risico betreft aansprakelijkheid door het niet of niet goed uitvoeren door partijen die het fonds heeft ingehuurd.

Het fonds heeft de volgende maatregelen getroffen.

1. De adviserend actuaire van het fonds toetst bij wetswijzigingen de fondsstukken en stelt waarnodig wijzigingen voor aan het Bestuur.
2. Het fonds heeft geen bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten maar heeft besloten de leden van het bestuur, bij aansprakelijkheidsstelling door derden, te vrijwaren van de gevolgen van deze aansprakelijkheidsstelling. Ingeval er sprake is van niet te goeder trouw handelen door bestuursleden geldt deze vrijwaring niet.
3. Het fonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.
4. Het fonds werkt volgens een communicatieplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichtte communicatiemomenten. Naast deze vereisten heeft het fonds eigenstandige communicatiedoelinden. Middels het planmatig uitvoeren wordt bewaakt dat aan de eisen van de wet en consistentie van de uitingen wordt voldaan.
5. Met alle ingehuurde partijen zijn contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet voldoen aan de gemaakte afspraken. Waar mogelijk heeft het pensioenfonds activiteiten gescheiden ondergebracht, waardoor er een mechanisme ontstaat van controle van de ene door de ander partij.

Jaarlijks vinden er controles plaats door actuaire en accountant op de uitvoering door het fonds. Materiële onvolkomenheden worden door hen gerapporteerd. In het algemeen, draagt het bestuur er zorg voor dat zij voldoende kennis en kunde bezit om haar verantwoordelijkheid te kunnen dragen.

De hierboven genoemde risico's zijn niet limitatief maar de juiste afdekking van deze genoemde risico's geven wel een indicatie over de juridische weerbaarheid van het pensioenfonds.

Beheersing van de risico's

In het verslagjaar is aandacht gegeven aan de opzet en inrichting van de organisatie, inclusief de interne beheersing van risico's. Het bestuur heeft de risico's van het fonds geanalyseerd en een beschrijving c.q. analyse van deze risico's opgenomen in de ABTN van het fonds.

Voor wat betreft de financiële risico's kan worden opgemerkt dat het bestuur maandelijks wordt voorzien van managementinformatie met betrekking tot de status van de beleggingen. Administrateur en de beleggingsadviseur beschikken over een on-line internetverbinding middels client reporting met de custodian Northern Trust. Door middel van standaard rapportages is er continue inzicht in de handelingen, risico's in bijvoorbeeld landen en valuta's en status van de beleggingen.

Er is een SLA met de custodian Northern Trust over periodieke rapportages aan het bestuur en De Nederlandsche Bank met betrekking tot ontwikkeling en resultaten van de beleggingen.

Minimaal 4 keer per jaar wordt de vermogensbeheerder gevraagd direct aan het dagelijks bestuur verantwoording af te leggen door middel van een presentatie. Het bestuur streeft naar een zodanige invulling van haar beleid dat jaarlijks wordt voldaan aan de eisen ten aanzien van de financiële positie en dat dit op de lange termijn leidt tot een zo laag mogelijke en stabiele pensioenpremie. Om dit te bewerkstelligen beschikt het bestuur over de volgende sturingsmiddelen:

- de hoogte van de toekomstige premiebatens;
- de hoogte van de toekomstige toeslagverlening;
- het beleggingsbeleid.

De invloed van deze sturingsmiddelen op de financiële positie van het fonds wordt jaarlijks geëvalueerd. Bij deze evaluatie speelt zowel de huidige financiële positie, alsmede de financiële positie van het fonds in de toekomst, een rol.

Voor wat betreft de uitbestedingsrisico's kan worden opgemerkt dat het bestuur overleg heeft gevoerd met AZL N.V. over de dienstverlening inclusief de service level agreement. Tevens heeft het bestuur medio 2008 –in het kader van een te nemen besluit over contractverlenging– een vergelijkend onderzoek gestart waarin de prijs/kwaliteit verhouding van AZL wordt vergeleken met die van een aantal andere pensioenadministrateurs. Het bestuur laat zich hierbij adviseren door Sprenkels & Verschuren.

Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee aan kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, heeft

AZL N.V. ervoor gekozen om gecertificeerd te worden volgens de richtlijnen van SAS 70.

Voor de meeste relevante processen is een beschrijving van de AO/IC opgesteld, die heeft geleid tot een beschrijving van de beheersingsmaatregelen voor de betreffende processen.

Voorts wordt het bestuur door middel van periodieke rapportages van zowel de uitvoeringsorganisatie alsmede van externe adviseurs in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

Continuïteitsanalyse

Om te toetsen of het beleid op lange termijn tot de gewenste ontwikkeling leidt, voert het pensioenfonds ten minste eens in de drie jaar een continuïteitsanalyse uit. Het fonds heeft deze continuïteitsanalyse in het verslagjaar voor het eerst laten uitvoeren door Ortec.

IJmuiden, 4 juni 2009

Het bestuur

D. Snijders,
voorzitter

B.N. Smith,
directeur-secretaris

H.van der Wind

R. Barnhoorn

P.H.L.M. van de Meerakker

M.J.H. Niehe

O. Hoole

J.A. Spruijt

E. J. M. van Rooij

J.P.A. Nelissen

L.A. Blaauw

Ontwikkelingen op de financiële markten

Een terugblik op de ontwikkelingen in het jaar 2008 is er één van teleurstelling voor Nederlandse Pensioenfondsen. Dalende aandelenmarkten en een lagere rente hebben geleid tot een ongekennde daling van dekkingsgraden, waardoor veel Pensioenfondsen in reservetekort en vaak in onderdekking terecht kwamen.

Eerder in het jaar, in maart toen de Amerikaanse centrale bank en JP Morgan Chase de Amerikaanse investment bank Bear Stearns van de ondergang redden, was er nog sprake van optimisme. Gesteund door gedaalde koersniveaus, zette er een forse rally in bij aandelen. Dat deze rally tot medio mei kon aanhouden, had te maken met de veerkracht die de Amerikaanse economie toen nog toonde. Het economische nieuws en de kwartaalcijfers van de bedrijven vielen mee en beleggers hoopten zelfs op het einde van de kredietcrisis. Daarbij bood de aanhoudende forse groei in de opkomende economieën ruimte voor enig optimisme over de wereldeconomie. Daarin lag ook de bron voor de prijsstijgingen van olie, andere grondstoffen en voedsel en leek de inflatie zelfs het kernprobleem van 2008 te worden. De Europese Centrale Bank verhoogde begin juli met het oog op die oplopende inflatie zelfs nog het officiële rentetarief tot 4,25% (+25 basispunten).

Echter, negatieve berichten van banken keerden de situatie vervolgens verrassend snel. De hoop op het einde van de kredietcrisis vervloog. Katalysator van de snelle verslechtering op de markten was de ondergang van investment bank Lehman Brothers in september. Hierdoor keerde het optimisme en verslechterden de kredietmarkten verder. Centrale banken en overheden moesten alle zeilen bijzetten om het financiële systeem overeind te houden. Banken werden van omvangrijke liquiditeiten voorzien om de balansen te versterken. Overheden gingen over tot maatregelen die we slechts in de jaren '30 eerder hebben gezien en feitelijk zijn in een aantal westerse landen "systeembanken" genationaliseerd.

Vanaf oktober werd het effect van de crisis zichtbaar in de reële economie. Wantrouwen bij banken, bedrijven en consumenten leidde wereldwijd tot vraaguitval. In de Verenigde Staten steeg de werkloosheid fors en wereldwijd nam de industriële productie af, met dalende grondstoffen- en energieprijzen als gevolg. Een olieprijs

van nagenoeg \$150 in juli leidde nog tot inflatieangsten. De plotselinge stagnatie van de economische groei en een olieprijs van onder \$40 heeft eind december de situatie en vooruitzichten voor pensioenfondsen 180 graden doen omslaan.

Samenvattend kan dan ook gesteld worden dat 2008 één van de slechtste en meest turbulente jaren voor beleggers ooit was, waarin de aandelenkoersen wereldwijd zo'n 40% daalden, spreads op bedrijfsobligaties naar recordhoogte stegen en enkel Westerse staatsleningen profiteerden van de behoefte aan veiligheid en liquiditeit bij beleggers, met als gevolg dat de rente op dit papier vooral in het vierde kwartaal sterk daalde. Hierdoor daalde ook de zogenaamde swaprente waartegen DNB de verplichtingen van pensioenfondsen verdisconteert. Dit effect werd nog eens versterkt doordat steeds meer pensioenfondsen het renterisico beperkten in het vierde kwartaal.

Voor 2009 verwachten we in de Westerse economieën een krimp van de economische groei. Overheden en centrale banken proberen wereldwijd de economie te stimuleren door lagere rentes, overheidsgaranties en stimuleringsplannen. Het is de vraag of deze maatregelen afdoende zijn om te voorkomen dat de economie van een zware recessie in een depressie beland. Op dit moment verwachten wij in 2010 een stabilisatie tot licht herstel van de economie. In 2009 zullen naar verwachting zeker de eerste zes maanden veel negatief nieuws bevatten waardoor financiële markten van tijd tot tijd grote uitslagen laten zien.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Afgelopen jaar is door de economische ontwikkelingen een fors beroep gedaan op de capaciteiten van het bestuur. Naar het oordeel van het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur in dit verband zeer adequaat gehandeld. De ter beschikking staande middelen zijn op de juiste wijze ingezet. Begonnen is met het schrijven van het herstelplan, dat in 2009 tijdig is ingeleverd bij DNB. Dit plan heeft het verantwoordingsorgaan vertrouwen gegeven dat het fonds binnen de gestelde termijn uit de situatie van het dekkings- en reservetekort zal komen. Ook heeft het bestuur zijn verantwoordelijkheid genomen door de discussie over de onvoorwaardelijkheid van de indexatie van pensioendeelnemers aan te roeren.

Desondanks –en ondanks het feit dat het SFP beter presteerde dan tal van andere fondsen– is het jammer dat de performance van de beleggingsportefeuille de benchmark, net als in 2007, niet heeft gehaald.

Naast de adequate reactie op externe ontwikkelingen, heeft het bestuur zichtbaar resultaat behaald op het punt van de administratie, resulterend in een helder geschreven jaarverslag en een positieve uitspraak in het accountantsverslag. Ook dat getuigt van adequaat bestuurlijk handelen.

Naar oordeel van het verantwoordingsorgaan is het echter een gemiste kans dat dit adequate handelen zich niet heeft uitgestrekt in de communicatie naar belanghebbenden. Op geen enkel moment is in het verslagjaar rechtstreeks met deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden gecommuniceerd, anders dan door de wettelijk verplichte melding van aangroei van pensioenaanspraken. Terwijl het voor de belanghebbenden belangrijk is, dat ze in klare taal geïnformeerd worden over de stand van zaken en het gevoerde beleid, zoals:

- over de economische ontwikkelingen,
 - de gevolgen daarvan voor de vermogenspositie van het fonds en
 - het te voeren beleid om die gevolgen aan te pakken.
- Hierdoor ontstaat de indruk dat doel en belang van communicatie door het bestuur nog onvoldoende werden onderkend.

Tot slot constateert het verantwoordingsorgaan dat in de relatie tussen bestuur en verantwoordingsorgaan nog sprake is van gebrek aan rolvastheid. Dit is wederzijds, en noopt tot een steeds opnieuw ijken van de relatie.

Utrecht, 20 mei 2009

Het verantwoordingsorgaan

H.G.H Hofmeijer (voorzitter)

T.K. Haarsma (secretaris)

Reactie van het bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur waardeert de grote betrokkenheid van de leden van het verantwoordingsorgaan bij het fonds en wil hen dank zeggen voor de inzet in het tweede jaar van haar functioneren. Het is een jaar vol dynamiek geweest vooral waar het de ontwikkelingen op de financiële markten en de effecten daarvan op de financiële positie van het fonds betreft. Dit heeft de nodige inspanningen van de leden van het verantwoordingsorgaan gevraagd. Hoewel beide partijen hun uiteindelijke rol nog moeten vinden is de relatie tussen bestuur en verantwoordingsorgaan in het afgelopen jaar verder versterkt. Het bestuur heeft er alle vertrouwen in dat dit in de komende jaren wederom het geval zal zijn.

Het bestuur prijst het verantwoordingsorgaan voor het afgewogen en constructieve oordeel dat zij heeft gegeven, maar wenst over het oordeel inzake de communicatie nog het volgende op merken. De aangesloten werkgevers vormen voor het fonds een belangrijke doelgroep in de communicatie. Indirect worden via de werkgevers ook de deelnemers bereikt. Daarnaast worden pensioengerechtigden en (gewezen deelnemers) via de internetsite op de hoogte gehouden van relevante ontwikkelingen. Het bestuur heeft er voor gekozen in haar communicatie met pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers over de effecten van de economische crisis rekening te houden met de richtlijnen en adviezen van de toezichthouders en de pensioenkoepels, die onlangs bekend zijn geworden. Dit betekent dat betrokkenen in juni 2009 schriftelijk worden geïnformeerd. Met het verantwoordingsorgaan is het bestuur van mening dat duidelijke en begrijpelijke doelgroepgerichte communicatie een belangrijk aandachtspunt blijft de komende jaren en zal in haar communicatieplan blijven streven naar verbetering.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2008	2007
Beleggingen voor risico fonds [1]		
Zakelijke waarden	64.026	86.593
Vastrentende waarden	230.819	254.311
Derivaten	56.213	982
	351.058	341.886
Beleggingen voor risico deelnemers [2]	282	613
Herverzekering arbeidsongeschiktheid [3]	1.434	0
Vorderingen en overlopende activa [4]	7.967	5.828
Liquide middelen [5]	14.682	9.147
	375.423	357.474

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2008	2007
Reserves		
Algemene reserve [6]	-26.931	48.629
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [7]	392.481	297.422
Overige technische voorzieningen		
Voorziening arbeidsongeschikten [8]	1.434	0
Voorziening overschotten [9]	966	928
	2.400	928
Voorziening voor risico deelnemers[10]	282	613
Kortlopende schulden[11]	6.584	9.011
Overlopende passiva[12]	607	871
	375.423	357.474

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2008	2007
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten[13]	9.310	7.011
Indirecte beleggingsopbrengsten[14]	3.413	-3.666
Kosten van vermogensbeheer[15]	-900	-910
	11.823	2.435
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers[16]	-69	3
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers[17]	22.247	20.419
Premiebijdragen voor risico deelnemers[18]	4	104
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemer t.b.v. inkoop rechten[19]	-266	-52
Saldo van overdrachten van rechten[20]	-5.486	-23.310
Pensioenuitkeringen[21]	-6.363	-4.883
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [22]		
Rentetoevoeging	-14.137	-12.558
Pensioenopbouw	-13.083	-13.763
Vrijval voor uitkeringen en afkopen	6.290	5.038
Indexering en overige toeslagen	25	-2.396
Waarde-overdrachten	4.883	28.006
Beschikbaar voor kosten	-136	-174
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-3.210	-1.445
Wijzigen marktrente	-75.691	30.123
	-95.059	32.831
Mutatie voorzieningen voor risico deelnemers[23]	331	-55

[.] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2008	2007
Herverzekering		
Premies[24]	-2.309	-2.106
Uitkeringen uit herverzekering[25]	1.452	1.040
	-857	-1.066
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten[26]	-1.643	-1.509
Overige baten[27]	50	149
Saldo van baten en lasten	-75.288	25.066
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-75.288	25.066

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2008	2007
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen van werkgevers en werknemers	19.954	23.783
Uitkeringen uit herverzekering	11	23
Wegens overgenomen pensioenverplichtingen	446	1.070
Overige	328	0
	20.739	24.876
Uitgaven		
Pensioenen en afkopen	-6.311	-4.782
Wegens overgedragen pensioenverplichtingen	-6.594	-24.543
Premies herverzekering	-2.309	-2.106
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.535	-1.098
Overige	0	778
	-16.749	-31.751
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	9.959	4.496
Verkopen en aflossingen beleggingen	178.008	238.164
	187.967	242.660
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-185.943	-237.920
Kosten van vermogensbeheer	-479	-551
	-186.422	-238.471
Mutatie geldmiddelen	5.535	-2.686
Saldo geldmiddelen 1 januari	9.147	11.833
Saldo geldmiddelen 31 december	14.682	9.147

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Waardering

Algemeen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, zonodig onder aftrek van voorzieningen, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de kostprijs geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde. Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen.

Stelselwijziging

Met de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007 worden beleggingen en pensioenverplichtingen gewaardeerd tegen actuele waarde. Voor het fonds heeft dit vorig boekjaar belangrijke gevolgen gehad voor de waardering van de pensioenverplichtingen. Thans vindt waardering plaats met inachtneming van de uitgangspunten van het Financieel Toetsingskader (FTK). Dit betekent de introductie van onder meer andere sterftetafels (met sterftetrend) en het gebruik van de marktrente in plaats van een vaste rekenrente van maximaal 4%. Deze wijziging kwalificeert als een stelselwijziging.

Aandelen

De aandelen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoersen per balansdatum, waarbij voor valutakoersen gebruik wordt gemaakt van koersopgaven van banken.

Obligaties

De obligaties worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoersen per balansdatum; Medium Term Notes tegen de gepubliceerde koersen.

Derivaten

Interest rate swaps en valutatermijncontracten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta's worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Vordering op risicoherverzekeraar

Bepaalde risico's, waaronder deels het risico van arbeidsongeschiktheid, zijn gedekt door een risicoherverzekeringsovereenkomst. Het resultaat van de Stichting wordt op deze wijze beperkt beïnvloed door verliezen als gevolg van voornoemde risico's. Uitkeringen uit hoofde van ontstane schades vinden plaats middels periodieke betalingen.

Voor de nog in de toekomst aan de Stichting uit te keren periodieke betalingen wordt een vordering op de risicoherverzekeraar gevormd ter grootte van de contante waarde. De vordering is berekend conform de waarderingsgrondslagen van de technische voorziening.

Rendementscorrectie bijdragen

Deze post betreft het te verrekenen bedrag met toegetreden werkgevers uit hoofde van de inkoop in de extra reserve van het fonds. De extra reserve is normaliter aanwezig, omdat het vermogen van het fonds op het moment van toetreding de omvang van de verplichtingen overtreft. De (beleggings)resultaten van het fonds worden gerealiseerd over het totale vermogen. De inkoop, rendementscorrectie genaamd, wordt in het toetredingsjaar naar rato van de stand ultimo voorgaand boekjaar toegevoegd aan de reeds aanwezige algemene reserve, de beleggingsreserve en de voorziening toekomstige indexatie postactieven.

Het te verrekenen bedrag is opgenomen in de vorm van een annuïteitenlening. Aflossing en interestverrekening vinden plaats door middel van inhouding van de aan de betrokken werkgevers toekomstige winstdeling.

Algemene reserve

Het resultaat van het boekjaar komt ten gunste respectievelijk ten laste van de algemene reserve ter dekking van (toekomstige) actuariële risico's.

Voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening

De belangrijkste grondslagen voor de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening zijn:

Intrestvoet

De renteterminstructuur ultimo 2008 zoals gepubliceerd door DNB.

Sterftetafel

AG Prognosetafel 2005-2050 (starttafel 2009) met een leeftijdsruigstelling van twee jaar voor mannen en één jaar voor vrouwen.

Opslagen voor kosten

De voorziening voor niet ingegaan nabestaandenpensioen is gebaseerd op het onbepaalde man/vrouw systeem, waarbij gehuwdheidsfrequenties zijn gehanteerd. De netto-voorziening is verhoogd met een kostenopslag van 2% ter dekking van de toekomstige uitvoeringskosten.

De voorziening pensioenverplichtingen is bepaald als de op netto basis berekende contante waarde van de opgebouwde pensioenen per 31 december van het verslagjaar.

Indexering

De indexering van de pensioenen geschiedt in principe op basis van de ontwikkeling van het indexcijfer van de CAO-lonen van volwassen werknemers, inclusief bijzondere beloningen, zoals deze zijn gepubliceerd in het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De indexatie voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers geschiedt voor zover de financiële middelen van het fonds dit toelaten en na een daartoe strekkend jaarlijks te nemen bestuursbesluit. De indexatie bedraagt 1,55% en is begrepen in de voorziening pensioenverplichtingen. De indexatie voor deelnemers aan de module basispensioenen en indien van toepassing de module exedent middelloon pensioen bedraagt 2,07%.

In de technische voorzieningen zijn de toeslagen voor postactieven (indexatie) tot en met 2008 verwerkt. Tevens is hierin de contante waarde van de lopende aanspraken op het WAO-hiatenpensioen verwerkt.

Voorziening overschotten

Bij een aantal werkgevers overtrof de door het ABP overgemaakte overdrachtssom de door het fonds benodigde backservice koopsom. De overschotten die hierdoor ontstaan zullen worden aangewend voor de financiering van toekomstige verbetering van pensioenrechten van deel-nemers verbonden aan de betrokken werkgevers.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de zakelijke waarden wordt hieronder verstaan het bruto-dividend, voor aftrek van dividendbelasting, verminderd met de kosten. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet gerealiseerde koersverschillen van de beleggingen;
- valutaverschillen inzake liquide middelen en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden de kosten opgenomen die verband houden met het beheren, bewaren en administreren van de beleggingen.

Toelichting op de balans per 31 december

in duizenden euro

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2007	Aankopen/verstrekkingen	Verkopen/uitlotingen/(af)lossingen	Vermogens resultaat	Stand ultimo 2008
Zakelijke waarden					
Aandelen	86.593	22.919	-7.336	-38.150	64.026
Vastrentende waarden					
Obligaties	173.546	161.400	-179.937	-10.317	144.692
Commercial paper	80.765	5.362	0	0	86.127
	254.311	166.762	-179.937	-10.317	230.819
Derivaten					
Valutatermijncontracten	982	5.397	0	-2.903	3.476
Herrubricering Swaps	0	22.040	-22.116	53.364	52.737
	982	27.437	-22.116	50.461	56.213
Totaal belegd vermogen activa-zijde	341.886	217.118	-209.389	1.994	351.058
Derivaten					
Swaps	-551	22.040	-22.116	53.364	52.737
Herrubricering Swaps	0	-22.040	22.116	-53.364	-52.737
Totaal belegd vermogen passiva-zijde	-551	0	0	0	0
Totaal belegd vermogen	341.335	217.118	-209.389	1.994	351.058

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille door de vermogensbeheerders zijn valuta-termijntransacties gesloten, die niet uit de balans blijken. Het gaat om contracten voor de afdekking van de US dollar, Britse pond, Canadese dollar, Zweedse kroon, Braziliaanse real en Japanse yen in totaal voor een nominaal bedrag ad € 59,8 miljoen.

Bedrag x € 1 miljoen	Einddatum contract
0,7	5-1-2009
47,4	13-1-2009
1,6	15-1-2009
6,8	16-1-2009
0,1	20-1-2009
0,6	12-2-2009
2,6	13-2-2009
59,8	

Het ongerealiseerde resultaat per balansdatum, ad € 3,5 miljoen berekend tegen de ultimo van het jaar geldende valutakoersen staat hierboven vermeld in het verloop van de valutatermijncontracten.

SFP neemt deel aan een zogenaamd "Security Lending Programme". Hierbij ontvangt het fonds een vergoeding voor het tijdelijk uitlenen van effecten. Ultimo 2008 bedroeg de waarde van de uitgeleende effecten € 21.703.889,55.

SFP maakt in overeenstemming met het strategisch beleggingsbeleid gebruik van derivaten voor beheersing van het renterisico op totaal portefeuilleniveau.

Omschrijving	Long Contract- omvang	Short Contract- omvang	Actuele waarde
Beheersing renterisico			
Swaps	378,5	104,5	52,7

Allocatie naar valuta en beleggingssoort

Valuta	Aandelen	Obligaties	Totaal
EUR	64,0	107,3	171,3
USD	0	31,9	31,9
Wereldwijd	0	5,4	5,4
	64,0	144,6	208,6

Allocatie naar regio

Regio	Aandelen	Obligaties	Totaal
Europa EUR	64,0	64,2	128,2
Europa ex EUR	0	43,1	43,1
Noord-Amerika	0	31,9	31,9
Japan	0	0,0	0,0
Wereldwijd	0	5,4	5,4
	64,0	144,6	208,6

Duration voorziening pensioenverplichtingen

	Duration	Rente ¹⁾
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	18,3%	3,94%

1) Dit is het rentepercentage uit de rentetermijnstructuur ultimo 2008 horende bij duration van de voorziening pensioenverplichtingen.

[2] **Beleggingen voor risico deelnemers**

Categorie	Stand ultimo 2007	Aankopen/ verstrekkingen	Verkopen/ uitlotingen/ (af)lossingen	Vermogens resultaat	Stand ultimo 2008
Robeco beleggingsfondsen	613	4	-266	-69	282
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	613	4	-266	-69	282

	2008	2007
[3] Herverzekering arbeidsongeschiktheid	1.434	0
[4] Vorderingen en overlopende activa		
Premiebijdragen van werkgevers Dit betreft de nog te vorderen premies.	3.106	1.737
Werkgevers uit anderen hoofde dan premies		
Rendementscorrectie bijdragen	148	139
Pot Rijksmusea	0	129
	148	268
Verzekeringsmaatschappijen		
Rekening-courant Alhermij	22	22
Rekening-courant ZwitserLeven N.V.	1.047	30
Kapitalen bij overlijden	1.389	966
	2.458	1.018
Lopende intrest en dividend		
Hieronder is opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen intrest en dividend van:		
Obligaties	1.886	2.490
Liquide middelen	16	23
	1.902	2.513

		2008	2007
	Overige vorderingen		
	Overige	12	157
	Overlopende activa	341	135
	Reeds overgedragen waarde-overdrachten, nog niet verwerkt in de pensioenverplichtingen.		
	Totaal vorderingen en overlopende activa	7.967	5.828
[5]	Liquide middelen		
	Banken ten behoeve van beleggingen	11.022	3.749
	Banken ten behoeve van pensioenen	3.660	5.398
		14.682	9.147
	Totaal activa	375.423	357.474
Passiva			
	Reserve		
[6]	Algemene reserve		
	Stand per 1 januari	48.629	9.415
	Toevoeging beleggingsreserve	0	33.220
	Overgang APP naar FTK	0	-16.409
	Uit bestemming saldo	-75.288	25.066
		-26.659	51.292
	Overdracht SENS	0	-584
	Overdracht NIC	-52	-2.079
	Overdracht van de Kruijs	-83	0
	Overdracht AOO	-66	0
	Overdracht SCG	-71	0
	Stand per 31 december	-26.931	48.629
	Beleggingsreserve		
	Stand per 1 januari	0	33.220
	Af: naar algemene reserve	0	-33.220
	Stand per 31 december	0	0
	Totaal reserves	-26.931	48.629

	2008		2007	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	16.783	104,3%	14.918	105,0%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	30.161	107,7%	45.283	115,2%
De dekingsgraad is		93,1%		116,3%
De dekingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen (Reserves + Voorzieningen) gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.				
Het vereist eigen vermogen bestaat uit de volgende risicocategorieën:				
Renterisico (S1)	2.472		24.436	
Zakelijke waarden risico (S2)	18.443		21.393	
Valutarisico (S3)	17.212		16.637	
Grondstoffenrisico (S4)	0		0	
Kredietrisico (S5)	653		8.312	
Verzekeringstechnisch risico (S6)	14.872		11.307	
Totaal risico o.b.v. wortel formule	30.161		45.283	
Per 31 december 2008 voldoet het fonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het vereist eigen vermogen. Door het bestuur is hiervan melding gemaakt bij de toezichthouder DNB. SFP heeft eind maart 2009 een herstelplan vergezeld van een recente continuïteitsanalyse bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank, ingediend.				
[7]	Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds			
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd:				
– Deelnemers	153.950		116.423	
– Gewezen deelnemers	155.430		120.173	
– Pensioengerechtigden	83.101		60.826	
	392.481		297.422	

		2008	2007
	Stand per 1 januari	297.422	313.844
	Overgang APP naar FTK	0	16.409
	Rentetoevoeging	14.137	12.558
	Pensioenopbouw	13.083	13.762
	Vrijval voor uitkeringen en afkopen	-6.243	-5.038
	Indexering en overige toeslagen	-25	2.396
	Waarde-overdrachten	-4.930	-28.006
	Beschikbaar voor kosten	136	-103
	Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	3.210	1.723
	Wijzigen marktrente	75.691	-30.123
	Stand per 31 december	392.481	297.422
	Overige technische voorzieningen		
[8]	Voorziening arbeidsongeschikten		
	Stand per 1 januari	0	0
	Mutatie boekjaar	1.434	0
	Stand per 31 december	1.434	0
	Voorziening WAO-hiaat		
	Stand per 1 januari	0	400
	Af: Vrijval	0	-400
	Stand per 31 december	0	0
[9]	Voorziening overschotten		
	Stand per 1 januari	928	1.128
	Bij: Intrest	38	11
		966	1.139
	Onttrekkingen	0	-211
	Stand per 31 december	966	928
	Totaal overige technische voorzieningen	2.400	928

		2008	2007
[10]	Voorziening voor risico deelnemers		
	Stand per 1 januari	613	558
	Stortingen	4	104
	Onttrekkingen	-266	-52
	Rendement	-69	3
	Stand per 31 december	282	613
[11]	Kortlopende schulden		
	Premiebijdragen van werkgevers Dit betreft met name vooruitontvangen premies	4.360	5.255
	Overige schulden		
	Beleggingen	894	3.068
	Kosten vermogensbeheer	324	359
	Loonheffing en sociale lasten	138	107
	Af te rekenen kosten	868	221
	Te betalen uitkeringen	0	1
		2.224	3.756
	Totaal kortlopende schulden	6.584	9.011
[12]	Overlopende passiva		
	Ontvangen waarde-overdrachten, inkoopsommen en FVP-bijdragen die nog niet zijn verwerkt in de pensioenverplichtingen	489	693
	Ramingen van kosten	118	178
	Totaal overlopende passiva	607	871
	Totaal passiva	375.423	357.474

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Federatief Pensioenfonds hebben in totaal een bedrag van 216 ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2008 had de Stichting geen personeel in dienst.

Baten en lasten		2008	2007
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds			
[13]	Directe beleggingsopbrengsten		
	Aandelen	4	0
	Obligaties	6.627	9.598
	Derivaten	-522	-79
	Liquide middelen	3.599	853
	Verzekeringsmaatschappijen	20	-14
	Ondernemingen	29	2
	Waarde-overdrachten	-518	-3.360
	FVP-premies	4	7
	Rendementscorrectie bijdragen	-9	-8
	Overschotten	38	12
	Overige	38	0
		9.310	7.011
[14]	Indirecte beleggingsopbrengsten		
	• Gerealiseerde resultaten		
	– Zakelijke waarden	-1.033	852
	– Vastrentende waarden	-13.797	-12.594
	– Derivaten	-5.397	12.829
	– Valutaverschillen	376	2.029
		-19.851	3.116

	2008	2007
• Ongerealiseerde resultaten		
– Zakelijke waarden	-37.117	-2.965
– Vastrentende waarden	3.480	-3.067
– Derivaten	56.901	-750
	23.264	-6.782
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	3.413	-3.666
[15] Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon	-737	-689
Overige kosten	-57	-3
BTW-kosten	-106	-218
	-900	-910
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	11.823	2.435
[16] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Niet-gerealiseerde koersverschillen	-69	3
[17] Premiebijdragen van werknemers en werkgevers		
Periodieke premies	20.688	18.989
FVP	606	0
Inkoopsommen	953	1.430
	22.247	20.419
Kostendeekkende premie	18.839	20.305
Gedempte premie	21.844	21.815
<i>De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:</i>		
Actuarieel benodigd	15.036	16.042
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.285	3.007
Opslag voor uitvoeringskosten	1.518	1.256
	18.839	20.305
<i>De gedempte premie is als volgt samengesteld:</i>		
Actuarieel benodigd	17.644	17.314
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.682	3.245
Opslag voor uitvoeringskosten	1.518	1.256
	21.844	21.815

		2008	2007
[18]	Premiebijdragen voor risico deelnemers	4	104
[19]	Onttrekking beleggingen voor risico deelnemer t.b.v. inkoop rechten	-266	-52
[20]	Saldo van overdrachten van rechten		
	Overgenomen pensioenverplichtingen	516	1.233
	Overgedragen pensioenverplichtingen	-6.002	-24.543
		-5.486	-23.310
[21]	Pensioenuitkeringen		
	Pensioenen		
	Ouderdomspensioen	-4.821	-3.531
	Invaliditeitspensioen	-517	-507
	Partnerpensioen	-943	-789
	Wezenpensioen	-43	-44
	Andere uitkeringen		
	Afkopen	-35	-11
	Overlijdensuitkeringen	-4	-1
		-6.363	-4.883
[22]	Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
	Rentetoevoeging	-14.137	-12.558
	Pensioenopbouw	-13.083	-13.763
	Vrijval voor uitkeringen en afkopen	6.290	5.038
	Indexering en overige toeslagen	25	-2.396
	Waarde-overdrachten	4.883	28.006
	Beschikbaar voor kosten	-136	-174
	Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-3.210	-1.445
	Wijzigen marktrente	-75.691	30.123
		-95.059	32.831

		2008	2007
[23]	Mutatie voorzieningen voor risico deelnemers		
	Stortingen	-4	-104
	Onttrekkingen ivm pensionering	266	52
	Rendement	69	-3
		331	-55
	Herverzekering		
[24]	Premiebijdragen		
	Wezenpensioen	-115	-107
	Overlijdensrisico	-1.178	-1.080
	Premievrijstellings- en arbeidsongeschiktheidsrisico	-1.016	-919
		-2.309	-2.106
[25]	Uitkeringen uit herverzekering		
	Arbidsongeschiktheidsuitkering	84	96
	Kapitaal bij overlijden	1.368	944
		1.452	1.040
	Totaal herverzekering	-857	-1.066
[26]	Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
	Administratie	-829	-798
	Accountant ¹⁾	-47	-83
	Actuaris	-384	-388
	De Nederlandsche Bank	-29	-22
	Bestuur	-216	-161
	Vergaderkosten	-11	-7
	Contributie Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen	-13	-13
	Robeco Flexioen	-7	0
	Overige	-40	-21
	Juridische en strategische adviezen	-67	-16
		-1.643	-1.509

1) De accountantskosten bestaan volledig uit kosten voor de wettelijke controle van de jaarrekening en verslagstaten.

	2008	2007
[27] Overige baten/ lasten		
Overige baten		
Onkostenvergoeding overdracht SENS	9	87
Onkostenvergoeding overdracht NIC	0	81
Onkostenvergoeding overdracht van de Kruijs	8	0
Onkostenvergoeding overdracht AOO	26	0
Onkostenvergoeding overdracht SCG	19	0
Overige lasten		
Overige	-12	-19
	50	149
Saldo van baten en lasten	-75.288	25.066

IJmuiden, 4 juni 2009

Het bestuur

D. Snijders,
voorzitter

B.N. Smith,
directeur-secretaris

H.van der Wind

R. Barnhoorn

PH.L.M. van de Meerakker

M.J.H. Niehe

O. Hoole

J.A. Spruijt

E. J. M. van Rooij

J.P.A. Nelissen

L.A. Blaauw

Overige gegevens

Financiering

De Stichting Federatief Pensioenfonds heeft met de aangesloten werkgevers overeenkomsten gesloten waarin de wederzijdse verhouding is geregeld.

In deze overeenkomst ligt onder andere vast welke premies en koopsommen (inclusief kostenopslagen) de betreffende ondernemingen dienen te betalen.

Per jaar wordt de beschikbare winstdeling aan iedere werkgever toegerekend op basis van de aan die onderneming toegerekende pensioenverplichtingen en wordt als korting verrekend met de jaarlijkse comingservicekoopsom.

Uiteraard kan er slechts sprake zijn van winstdeling als de financiële positie van het fonds dit toelaat en er dus geen sprake is van een reservetekort.

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2008 als volgt te verdelen:

	2008
	x € 1.000
Algemene reserve	-75.288
	-75.288

Uitvoering

De bevoegdheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement. De uitvoering van de pensioenregeling en de financiële administratie zijn ondergebracht bij AZL N.V. te Heerlen.

Het vermogen van het fonds is in beheer bij Goldman Sachs Asset Management te Londen.

De controle van de jaarrekening 2008 is uitgevoerd door KPMG Accountants N.V. te Utrecht.

De verantwoordelijkheid voor het vaststellen van de voorziening pensioenverplichtingen berust bij Hewitt Associates B.V. te Eindhoven.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Federatief Pensioenfonds te IJmuiden is aan Hewitt Associates B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2008.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen zal kunnen nakomen.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Met inachtneming van het voorafgaande en het navolgende verklaar ik dat naar mijn overtuiging is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een dekkingstekort. Het pensioenfonds heeft tijdig een herstelplan ingediend en is in afwachting van instemming van De Nederlandsche Bank.

De vermogenspositie van Stichting Federatief Pensioenfonds is naar mijn mening onvoldoende, vanwege een dekkingstekort. Daarbij is bepalend de mate van waarschijnlijkheid dat het pensioenfonds zal kunnen voldoen aan de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, in aanmerking nemend het streven inzake toeslagen, zoals aan verzekerden meegedeeld en de in wet- en regelgeving opgenomen criteria.

Eindhoven, 4 juni 2009

Ir. M.J.M. Pernot AAG
verbonden aan Hewitt Associates B.V.

Aan: het bestuur van Stichting Federatief Pensioenfonds

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2008 van Stichting Federatief Pensioenfonds te IJmuiden bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de staat van baten en lasten over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het

voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Federatief Pensioenfonds per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 4 juni 2009

KPMG ACCOUNTANTS N.V.

P.L.A. Langeveldt RA

Bijlagen

Franchise

Jaar	Lage franchise	Medium franchise (tot en met 2002 lage franchise)	Hoge franchise	Indexatie
	x € 1	x € 1	x € 1	%
1993		10.346	12.025	4,15
1994		10.346	12.025	2,58
1995		10.482	12.025	1,08
1996		10.618	12.161	1,16
1997		10.845	12.434	1,76
1998		11.208	12.841	2,59
1999		11.526	13.205	3,03
2000		11.844	13.568	2,94
2001		12.161	13.931	2,77
2002		12.700	14.600	2,00
2003		13.178	15.150	2,00
2004	11.468	13.433	15.444	0,00
2005	11.544	13.523	15.547	0,71
2006	11.699	13.705	15.756	0,53
2007	11.954	14.004	16.099	1,23
2008	12.243	14.342	16.488	1,55
2009	12.593	14.752	16.959	0,00

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden
Stand per 31 december 2007	3.203	6.945	722
Eliminatie dubbelstellingen	125	-2.063	-163
	3.328	4.882	559
Mutaties door:			
– Nieuwe toetredingen	675	0	0
– Ontslag met premievrije aanspraak	-351	351	0
– Waarde-overdracht	-1	-169	-5
– Ingang pensioen	-38	-81	113
– Overlijden	-9	-12	-4
– Afkoop	0	0	-16
– Andere oorzaken	-280	231	-11
Mutaties per saldo	-4	320	77
Stand per 31 december 2008	3.324	5.202	636
		2008	2007
Ouderdomspensioen		510	441
Partnerpensioen		96	84
Wezenpensioen		29	36
Invalideitpensioen		1	161
Totaal		636	722

Beleggingsoverzicht

Overzicht belegd vermogen

(in duizenden euro)

	2008		2007	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden				
Aandelen	64.026	17,6%	86.593	25,0%
Totaal zakelijke waarden	64.026	17,6%	86.593	25,0%
Vastrentende waarden				
Obligaties	144.692	39,8%	173.546	49,9%
Lopende intrest	1.886	0,5%	2.490	0,7%
Commercial paper	86.127	23,7%	80.765	23,2%
Totaal vastrentende waarden	232.705	63,9%	256.801	73,8%
Derivaten				
Swaps	52.737	14,5%	-551	-0,2%
Valutatermijncontracten	3.476	1,0%	982	0,3%
Totaal derivaten	56.213	15,4%	431	0,1%
Liquide middelen	11.022	3,0%	3.749	1,1%
Totaal	363.966	100,0%	347.574	100,0%

Aangesloten ondernemingen

Bij Stichting Federatief Pensioenfonds zijn per 31 december 2008 de onderstaande ondernemingen en clusters van ondernemingen aangesloten:

- Aquanet B.V.
- A/S WORKS
- B.V. Cyclotron VU
- Cobra Museum voor moderne kunst
- Delta Milieu Verwerking B.V.
- Debets B.V.
- Den Haag Marketing
- DRSH Zuiveringslab N.V.
- EOON B.V.
- European Invertebrate Survey
- Fitland Gemert B.V.
- Geoplan Nederland B.V.
- Het Hoge Land Spaarnwoude B.V.
- IMK Intermediair
- Insurance For You
- Joods Historisch Museum
- Kalibra International B.V.
- Kenteq
- KLM Luchtvaartschool B.V.
- Maastricht Handling Services B.V.
- MD Info B.V.
- N.V. ETIN
- Optisport Dronten B.V.
- Scientific Computing & Modelling NV
- Stichting Aqua for All
- Stichting "de Wilder"
- Stichting Bezoekerscentrum Binnenhof
- Stichting BSB Zuid
- Stichting Bureau Commissie voor de Milieu-effectrapportage
- Stichting De Schiedamse Molens
- Stichting Dienstverlening Gebruikersorganisatie Informatievoorziening
- Stichting Exploitatie Hortus
- Stichting Jenever Museum
- Stichting Exploitatie Sport- en Recreatievoorziening Beek
- Stichting Fractieassistentie D'66
- Geldmuseum
- Stichting Historisch Museum Haarlemmermeer
- Stichting Hollandsche Schouwburg
- Stichting Leiden Museale Producten
- Stichting Maritiem Museum Zeeland

- Stichting Museum De Cruquius
- Stichting Nederlands Openluchtmuseum
- Stichting Pinetum Blijdenstein
- Stichting Persoonsgebonden Nummer Onderwijs
- Stichting Restaurant Paleis Het Loo
- Stichting Sport- en Recreatiebad "De Kolk"
- Stichting Studieverzameling Nederlands Politie Museum
- Stichting Taalcentrum VU
- Stichting tot beheer en instandhouding van Teylers Museum
- Stichting tot Beheer van Huis Doorn
- Stichting Van Hall Instituut Business Center
- Stichting voor Postacademisch Onderwijs in de Technische Wetenschappen
- Stichting Wateropleidingen
- VAOP Management B.V.
- Vereniging van Afvalbedrijven
- Visafslag Lauwersoog
- VRM
- WAA Groep NV
- Xella Droogbouw Systemen B.V.

Cluster Musea

- Kastelenstichting Holland en Zeeland Ruïne van Brederode
- Kastelenstichting Holland en Zeeland Ruïne van Teylingen
- Mauritshuis
- Museum Catharijneconvent
- Museum Meermanno
- Naturalis
- Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam
- Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
- Rijksmuseum voor Volkenkunde
- Stichting Kroller-Muller Museum
- Stichting Museum Boerhaave
- Stichting Museum Kranenburgh Bergen
- Stichting Museum Slot Loevestein
- Stichting Paleis Het Loo
- Stichting Rijksmuseum Amsterdam
- Stichting Rijksmuseum het Zuiderzee Museum
- Stichting Rijksmuseum Muiderstot
- Stichting Rijksmuseum Twenthe
- Stichting Rijksmuseum van Oudheden
- Stichting Van Gogh Museum

Cluster Goes

- Goes Goed B.V.
- Sportcentrum Zwembad Goes B.V.
- Sportpunt Zeeland Personeel V.O.F.
- Cluster IJmuiden
- Havenbedrijf IJmuiden B.V.
- Hollandse Visveiling IJmuiden B.V.
- Zeehaven IJmuiden N.V.

Aangesloten ondernemingen zonder actieve deelnemers

- Fead Assist Amsterdam B.V.
- STEVES
- Stichting Transferpunt Larenstein
- Stichting Wetenschappelijk Onderzoek KNMI
- Stichting Organisatiebureau Scheveningen
- Stichting Geneesmiddelenbulletin
- Koreon N.V.
- SRO Soest B.V.

Naamswijzigingen in 2008

Stichting Promotie Den Haag: Den Haag Marketing

Beëindiging van aansluiting in 2008

B.V. Qlict: per 1-1-2008
Stichting Zwembad Den Inkel: per 1-1-2008
Meeüs Vastgoedmanagement B.V.: per 1-1-2008
N.V. Sportinrichtingen Nieuwegein: per 31-12-2008

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald maakt de actuaire gebruik van actuariële grondslagen, zoals: de rekenrente; de kansstelsels: sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid enz.; kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en/of uitbetalingskosten).

Actuariële methoden

Methoden om met behulp van actuariële grondslagen de contante waarde te berekenen van een reeks toekomstige uitkeringen of bijdragen.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheek, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstromen. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management.

Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Backservice

Pensioenaanspraken (of de waarde ervan) die betrekking hebben op de achterliggende dienstjaren en die ontstaan door verandering in de pensioengrondslag.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld. Het SFP heeft bij aandelen gekozen de regionale indices van FT/S&P en MSCI, terwijl bij vastrentende waarden als benchmark geldt de index JP Morgan Nederland > 1 jaar.

Voor direct en indirect, niet-beursgenoteerd onroerend goed is als benchmark gekozen voor de index WM Onroerend Goed Nederland, terwijl voor indirect beursgenoteerd onroerend goed de index CBS/SBV Direct geldt.

Beurskoers

Marktprijs van een aandeel, obligatie of andere waardepapieren.

Calloptie

De koper van de calloptie krijgt het recht om de onderliggende waarde van de optie (aandelen bijvoorbeeld) gedurende de looptijd van de optie voor een bepaald bedrag –de uitoefenprijs– te kopen. Voor dat recht betaalt hij premie. De verkoper van een calloptie –de schrijver– moet eventueel de onderliggende waarde leveren aan de koper van de optie tegen de uitoefenprijs. De optieschrijver ontvangt voor deze verplichting de optie premie.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Converteerbare obligatie

Een obligatie die gedurende de looptijd kan worden omgewisseld (geconverteerd) in aandelen. Deze mogelijkheid is als een extraatje aan de obligatie meegegeven door de uitgever, teneinde de obligatie gemakkelijker te kunnen plaatsen.

Couponrendement

Verhoudingsgetal tussen het bedrag aan ontvangen couponrente en de beurswaarde van de obligatie in kwestie op een bepaald moment, of van de beurswaarde bij aankoop van de obligatie.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV), dit is het balanstotaal minus de som van de overlopende passiva en kortlopende schulden zich verhoudt tot de voorziening opgebouwde rechten (VOR), zijnde de som van de voorziening pensioenverplichtingen en overige technische voorzieningen, uitgedrukt in een percentage: $\text{dekkingsgraad} = \text{BV} / \text{VOR} \times 100\%$. Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die in mindere of meerdere mate ruim boven 105% ligt.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: dividend- en rente opbrengsten van de beleggingen.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen. Indien men een daling van de rente verwacht is het profijtelijk een obligatie met een zo lang mogelijke duration te kopen, aangezien de koers daarvan het meest zal oplopen.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verhalen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Index

Cijfer dat een gewogen gemiddelde uitdrukt en waaraan men kan zien hoe een grootte (bijvoorbeeld de beurskoersen in Amsterdam) zich ontwikkeld heeft.

Indexatie

Hieronder wordt verstaan de aanpassing van de ingegane pensioenen en/of premievrije aanspraken (voor pensioeningang) op basis van de stijging of daling van een indexcijfer dan wel een vast percentage.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde per aandeel is de 'werkelijke' waarde van dat aandeel, afgeleid van de onderliggende beleggingen. De intrinsieke waarde wordt berekend door de waarde van de activa (bezittingen) te verminderen met de passiva (schulden) en het saldo te delen door het aantal uitstaande aandelen.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Optie

Zie ook calloptie en putoptie.

Verhandelbaar recht om iets te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie) tegen een van tevoren vastgestelde prijs gedurende een van tevoren vastgestelde termijn.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Een andere vorm van premievrije aanspraak is het bijzonder partnerpensioen dat de gewezen partner ontvangt bij scheiding/einde partnerschap.

Putoptie

Een optie die de koper het recht maar niet de verplichting geeft om het onderliggende contract te verkopen tegen een vooraf vastgestelde prijs. Voor dat recht moet premie worden betaald. Een putoptie maakt het mogelijk het risico van dalende koersen af te dekken.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Vastrentende waarden

Hypotheken, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).